

**BANKALARIN KONKORDATO İSTEMCİSİNİN HESAPLARINA BLOKE
KOYMASI SORUNU ÖZELİNDE KONKORDATODA ALACAKLILAR
ARASINDA EŞİTLİK İLKESİ**

*THE PRINCIPLE OF EQUALITY AMONG CREDITORS IN CONCORDATO, PARTICULARLY
REGARDING THE PROBLEM OF BANKS' BLOCKAGES ON THE ACCOUNTS OF THE
COMPOSITION CLIENT*

Sempozyum Bildirisi
Yusuf DEMİRCİ*

ÖZ

Konkordato hukukunda uygulamada belki de en çok karşılaşılan sorunlardan birisi de şüphesiz bankaların konkordato istemcisinden olan alacaklarına ilişkin hukuki sorunlar ve uygulamalar oluşturmaktadır. Alacaklı bankaların verilen geçici mühlet kararından sonra borçlu ile aralarındaki kredi sözleşmesi , cari hesap ve çek kullanımı ile ilgili diğer sözleşmelerinden kaynaklanan alacaklarını , borçlu şirketin hesabına gelen alacaklardan mahsup ettiği bazen bu hesaplara bloke koyduğu görülmektedir.

Bankalarca konkordato istemcilerin hesaplarına ilişkin yapılan takas , mahsup ve bloke koyma işlemlerine karşı davacı tarafça yapılan taleplere ilişkin Mahkemelerce bu işlemlerin engellenmesine yönelik ihtiyati tedbir kararı verilmekte ve gerekçe olarak alacaklılar arasında eşitlik ilkesi belirtilmektedir. Bununla birlikte bankalara konkordato istemcisi tarafından verilen çeklerin de aynı şekilde alacaklılar arası eşitlik ilkesi gözetilerek iadesine yönelik kararlar verildiği görülmektedir.

ABSTRACT

Perhaps one of the most frequently encountered problems in the practice of composition law is the legal issues and practices related to banks' receivables from composition clients. Following the temporary respite

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1808457

Bildirinin Geliş Tarihi: 22.10.2025

Bildirinin Kabul Tarihi: 28.11.2025

* Ankara Batı Adliye Ticaret Mahkemesi Başkanı

E-posta: yusufdemirci34@gmail.com

ORCID:

Bu bildiri Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

decision, creditor banks are observed offsetting their receivables arising from loan agreements, current accounts, and other agreements related to the use of checks with the debtor against the receivables received by the debtor company, and sometimes placing blocks on these accounts. In response to the claims made by the plaintiff against the clearing, offsetting and blocking transactions made by the banks regarding the accounts of the composition clients, the Courts have issued interim injunctions to prevent these transactions and the principle of equality among creditors is stated as the justification. Furthermore, it is observed that decisions are made to return the cheques given to the banks by the composition clients, similarly taking into account the principle of equality among creditors.

GİRİŞ

Konkordato hukukunda uygulamada belki de en çok karşılaşılan sorunlardan birisi de şüphesiz bankaların konkordato istemcisinden olan alacaklarına ilişkin hukuki sorunlar ve uygulamalar oluşturmaktadır. Alacaklı bankaların verilen geçici mühlet kararından sonra borçlu ile aralarındaki kredi sözleşmesi, cari hesap ve çek kullanımı ile ilgili diğer sözleşmelerinden kaynaklanan alacaklarını, borçlu şirketin hesabına gelen alacaklardan mahsup ettiği bazen bu hesaplara bloke koyduğu görülmektedir.

Bu kısa çalışmamızda öncelikle konkordato hukukunda alacaklılar arasındaki eşitlik ilkesi ele alınacak olup daha sonra ise bankaların yapmış olduğu takas ve mahsup işlemleri ile bloke işlemleri son yargı kararları çerçevesinde tartışılmaya çalışılacaktır.

I. ALACAKLILAR ARASINDA EŞİTLİK İLKESİ

A. Kavram

Hukukun temel ilkeleri arasında saydığımız eşitlik ilkesi cebrî icra hukukunun da önemli ilkelerinden birisidir. Cebrî icra bakımından eşitlik ilkesi, aynı durumda olanlara aynı şekilde davranma kuralı şeklinde karşımıza çıkar. Burada mutlak bir eşitlikten bahsetmemektediriz. Bu kural eşitlere eşit, eşit olmayanlara da durumuna uygun şekilde davranma olarak ifade edilebilecektir. İcra ve iflâs hukuku şekli bir hukuk dalı olmakla birlikte, adil olma, mümkün olduğunca eşitliği sağlamayı gerektirir. Ancak eşitlik ilkesi bütün alacaklıların tamamen eşit olduğu anlamına gelmeyip, haklı ve hukuka uygun gerekçeler bulunuyorsa alacaklı ve alacağın niteliğine uygun bazı özel düzenlemeler yapılabilir.

Anayasa Mahkemesi'nin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin de eşitlik ilkesi ile ilgili verdiği kararlarda, eşitliğin herkesin her yönden aynı kurallara tâbi tutulması anlamına gelmediği; aynı ve benzer durumda olanların aynı, aynı hukukî durum ve koşullara sahip olmayanların ise farklı kurallara tâbi tutulmasının eşitlik ilkesini zedelemeyeceği belirtilmiş, farklı durumlara farklı kurallar uygulanabilmesinin haklı, objektif ve makûl bir sebebe dayanması gerektiği ifade edilmiştir.

Nitekim Anayasa Mahkemesinin Anayasal eşitlik ilkesini incelediği 04/02/2021 tarih ve E:2019/89, K:2021/10 sayılı kararında ve istikrar kazanmış birçok kararında da;

“...Anayasa'nın 10. maddesinde... belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı; aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişilere ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez...” değerlendirmesine yer verilmiştir.

Genel olarak hukukta Eşitlik ilkesi, kanunların, aynı veya benzer durumda bulunanlar için haklarda ve ödevlerde, yararlarda ve yükümlülüklerde, yetkilerde ve sorumluluklarda, fırsatlarda ve hizmetlerde eşit davranılmasını sağlayacak kurallar içermesini gerektirmektedir.

Dolayısı ile hukuki durumları farklı olanların farklı kurallara tabi kılınmasının eşitlik ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

B. Konkordato Hukukunda Alacaklılar Arasında Eşitlik İlkesi

Konkordato hukukunun da temel ilkelerinden birisi de alacaklılar arası eşitlik ilkesidir. Bu ilkenin amacı, alacaklıların borçlunun mallarından alacaklarını eşit olarak tahsil edebilmelerinin sağlanmasıdır. Bu anlamda bir alacaklının diğer alacaklılara

nazaran daha avantajlı konumda bulunmasının önüne geçilmek istenmiştir. İflâsta da alacaklılar arası eşitlik ilkesi mevcuttur. Konkordato bakımından ilkenin dayanakları doktrinde tartışılmış olup, iflâsta alacaklılar arası eşitlik ilkesinin temellendirilmesine yönelik görüşler, İflâsın ve konkordatonun amaçları her ne kadar birbirinden farklı olsa da, eşitlik ilkesi bağlamında konkordato bakımından bize yol gösterebilir.

Yukarıda da değindiğimiz üzere alacaklılar arası eşitlik ilkesi konkordato hukukuna yön veren temel ilkelerden olduğunu söyleyebiliriz. Konkordato bakımından alacaklılar arası eşitlik ilkesinin hukukî dayanağını kanaatimizce anayasal eşitlik ilkesi oluşturur. Anayasa normları bağlayıcı nitelikte olduğundan ve bütün hukuk normları arasında en üstte yer aldığından, hukukun bütün dallarında olduğu gibi cebrî icra hukuku da temel esaslarını Anayasa'dan alır. Eşitlik ilkesi, hem Anayasa'mızın 10'uncu maddesinde hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Eşitlik ilkesi aynı durumda bulunanlar için geçerli olup, haklarda, ödevlerde, yararlarda, yükümlülüklerde, yetkilerde, sorumluluklarda, fırsatlarda ve hizmetlerde eşit davranma zorunluluğu anlamına gelmektedir.

Dolayısı ile eşitlik ilkesi, bir kanun hükmünün her zaman ve herkes için aynı hükümleri taşıması anlamına gelmemektedir.

Nitekim Anayasa Mahkemesinin iflas erteleme hükümlerine ilişkin verdiği başka bir kararında¹;

“Başvuru kararında, iflasın ertelenmesi durumunda öngörülen takiplerin durması ve yeni takip yasağı konusunda rehinli alacaklar lehine getirilen istisna ile rehinle karşılanamayan (faiz) alacakların teminatlandırılma zorunluluğunun, Anayasa'nın 2., 10., 11. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'na, 17.7.2003 günlü, 4949 sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 50. maddesi ile eklenen 179/b maddesinin birinci fıkrasında, erteleme kararı üzerine borçlu aleyhine 6183 sayılı Kanun'a göre yapılan takipler de dahil olmak üzere hiçbir takip yapılamayacağı ve

¹ Anayasa Mahkemesi 109/51, 17.4.2007.

önceden başlamış takiplerin duracağı hüküm altına alınmıştır. İptali istenen ikinci fıkrada ise birinci fıkrada öngörülen “takiplerin durması ve yeni takip yasağı” yönünden rehinli alacaklar lehine bir istisna getirilmiştir. Buna göre, taşınır, taşınmaz veya ticari işletme rehniyle temin edilmiş alacaklar için rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip yapılabilecek veya daha önce başlamış olan takiplere devam edilebilecektir. Ayrıca, erteleme süresince işleyecek ve mevcut rehinle karşılanamayacak faizlere teminatlandırılma zorunluluğu da getirilmiştir. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı 2Esas Sayısı : 2003/109 Karar Sayısı : 2007/51 sayan, yargı denetimine açık, Anayasa'nın ve yasaların üstünde yasa koyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri bulunduğu bilincinde olan devlettir. Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen “yasa önünde eşitlik ilkesi” hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez. İcra ve iflas hukukunda temel ilke, alacaklı ve borçlunun hak ve menfaatlerinin belli bir denge üzerinde korunmasıdır. Rehinli alacaklar, diğer alacaklardan farklı bir statüde bulunmaktadır. Nitekim, İcra ve İflas Kanunu'nun genel sistematigi içerisinde rehinle temin edilmiş alacaklar için farklı hükümler öngörüldüğü görülmektedir. Takip sürecinin alacaklı ve borçlunun hak ve menfaatlerini zedelemekten, bunlar arasındaki dengeyi bozmadan hızlandırılması, bir ayırım yapmaksızın benzer durumda bulunan bütün alacaklıları kapsayan adil bir çözümün gerçekleştirilmesi ve rehinli alacaklıların iflasın ertelenmesi durumunda mağdur olmamaları amacıyla yönelik olarak getirildiği anlaşılan itiraz konusu düzenlemenin hukuk devleti ilkesine aykırı bir

yönü bulunmamaktadır. Rehin hakkı, alacaklıya borcun ödenmemesi durumunda, borçlunun mallarının satılıp satış bedelinden alacağını öncelikle tahsil etmesine olanak veren bir haktır. Alacaklı, borçluya borç verdiği anda, borçludan bir teminat (rehin) almakta ve bu elde ettiği hakla, baştan itibaren öncelikli (rüşhanlı) bir statü kazanmaktadır. Bu durumda, alacak-borç ilişkisinin başlangıcında kendisini rehin hakkı ile ayrıcalıklı hale getiren rehinli alacaklı ile herhangi bir teminat almadan borç veren alacaklının aynı hukuksal durumda bulundukları veya aynı hukuksal korumaya tabi olacaklarını söylemek mümkün değildir. Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.” denilmiş olup İflas erteleme müessesesi içerisinde eşitlik ilkesinin nasıl anlaşılması gerektiği açıklanmıştır. İş bu kararda belirtilen hususlar Konkordato bakımından da yol gösterici olduğunu söyleyebiliriz.

Yargıtay ise konkordatoya ilişkin verdiği kararlarında, konkordato ile alacaklılar arasında eşitlik esasına dayanan bir ödeme sağlandığını ve böylece borçlunun iktisadî faaliyetine devam edebileceğini, borçlunun piyasadaki varlığını sürdürürken piyasadaki istikrar ve istihdam imkânlarının korunmuş olacağını ifade etmiştir. Konkordato süreci alacaklılar arası eşitlik ilkesine dayalı olarak yürütüldüğünden alacaklılar arası herhangi bir ayırım yapılmadan benzer durumda bulunan bütün alacaklıları kapsayan adil ve dengeli bir ödeme planının ortaya konması ve alacaklıların tatmin edilmesinde de aynı ilkelerin gözetilmesi gerekmektedir. Konkordato ile dengeli ve adil bir ödeme planının ortaya konması, alacaklıların da buna göre tatmin edilmesinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Belirtilen ilkeler çerçevesinde görüldüğü üzere Konkordatoda alacaklılar arası eşitlik, mutlak bir eşitlik değil, zamansal ve statüsel bir eşitliktir. Bu anlamda alacağın doğduğu zaman ve alacağın türü alacaklılar arasındaki eşitliği belirler. Alacaklıların statüleri ise kanun tarafından oluşturulmuş olup, yorum yoluyla bu statülerin genişletilmesi mümkün değildir. Konkordato çerçevesinde alacağın zamansal ayrımı, borçlunun konkordato teklifinden önce doğan alacakları ile borçlunun konkordato teklifinden sonra komiserin izniyle doğan alacakları şeklinde yapılmıştır. Statüsel olarak da adi ve rehinli alacaklılar ayrımı mevcuttur. Bunun dışında İcra ve İflâs Kanunu'nun

308/c maddesinin üçüncü fıkrasına göre, Kanun'un 206'ncı maddesinin birinci sırasında yer alan imtiyazlı alacaklar ve 6183 sayılı Kanun'a tâbi amme alacakları konkordato ile bağlı değildir yapılan yasal düzenleme ile iş bu alacaklar arasında da eşitlik prensibine uygun davranılmıştır.

Rehinli alacaklar bakımından İcra ve İflâs Kanunu'nun 308/h maddesi ile borçlunun, her bir rehinli alacaklıya ayrı teklifte bulunabilmesine ve ayrı anlaşma yapabilmesine imkân tanınmıştır. Zira Kanun'un 308/h maddesinde tüm rehinli alacaklılara eşit işlem yapma zorunluluğu aranmamıştır. Düzenlemeye bakıldığında rehinli alacaklılar bakımından borçlu her bir alacaklı ile ayrı ayrı koşullarda anlaşabileceği görülmekle bu durumun aynı statüde olan alacaklılar bakımından eşitlik ilkesine aykırı bir düzenleme olduğunu söyleyebiliriz.

Konkordatoda alacaklılar arası eşitliği sağlamak için konkordatonun İcra ve İflâs Kanunu'nun 206'ncı maddesinde yer alan birinci sıra imtiyazlı alacaklar dışındaki bütün alacaklıları etkileyeceği kabul edilmiştir. İcra ve İflâs Kanunu'nun 294'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre kesin mühlet kararı ile birlikte (İİK m. 288/I düzenlemesi sebebiyle geçici mühlet kararı verilmesiyle de) 6183 sayılı Kanun'a göre yapılan takipler de dahil olmak üzere hiçbir takip yapılamaz ve evvelce başlamış takipler durur. İİK. 308/ç, I gereği Konkordatonun taraflar için bağlayıcı hâle gelmesi, geçici mühlet kararından önce başlatılmış takiplerde konulan ve henüz paraya çevrilmemiş olan hacizleri hükümden düşürür. Rehlinli alacaklılar bakımından, İcra ve İflâs Kanunu'nun 295'inci maddesinin birinci fıkrasına göre rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatılabilir veya başlamış olan takiplere devam edilebilir; bu takiplerin durması söz konusu değildir. Ancak kural olarak geçici ve kesin mühlet içerisinde rehlinli malların satışı veya muhafaza altına alınması yasaktır. Bunun istisnası ise ikinci fıkra "Şu kadar ki, rehlinli malın konkordato projesine göre işletme tarafından kullanılması öngörülüyor veya kıymeti düşecek ya da muhafazası masraflı olacak ise 297 nci maddenin ikinci fıkrasındaki usule göre satışına izin verilebilir. Satış gelirinden rehlinli alacaklıya rehlin bedeli kadar ödeme yapılır." şeklinde düzenlenmiştir.

Geçici konkordato mühleti verildiği andan itibaren borçlunun konkordato mühleti verilmesinden önceki borçları kural olarak ödeyememesi eşitlik ilkesinin sonucu olarak

karşımıza çıkar; aynı zamanda İİK m. 294/VII gereği alacaklıların konkordato masasına alacaklarını para alacağına çevirerek yazdırmaları, İİK m. 294/III, m. 288/I gereği konkordatonun tasdiki ile birlikte konkordatoya tâbi alacaklar hakkında kesin ve geçici mühlet anından itibaren işlemiş faizlerin durması, İİK m. 308/ç gereği konkordatonun tasdiki ile birlikte hacizlerin düşmesi ve paraya çevrilmemiş malların sattırılmayarak borçluya geri verilmesi, İİK m. 287/I, m. 297/II gereği bazı alacaklıların maddî hukuktan kaynaklanan talep ve defiler vasıtasıyla diğer alacaklıların önüne geçerek eşitlik ilkesini bozmasının tedbir yoluyla engellenmesi, eşitlik ilkesi kapsamındaki düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yargıtay 6. H.D. 2021/3496 Esas, 2022/1768 Karar ve 30.03.2022 Tarih sayılı kararında konkordatoyu tanımlamış ve alacaklılar arası eşitlik ilkesine atıfta bulunmuştur: “Alacaklılar arasında eşitlik esasına dayalı bir ödeme sağlanır ve borçlu iktisadi faaliyetlerine devam eder. Böylece borçlu, piyasadaki varlığını sürdürürken, piyasadaki istikrar ve istihdam imkanları da korunmuş olur. Konkordato süreci alacaklılar arasında eşitlik ilkesine dayalı olarak (İİK’nın 308/h maddesindeki rehinli alacaklının durumu ayrık tutulmak suretiyle) yürütülür. Konkordatoda alacaklılar arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın benzer durumda bulunan bütün alacaklıları kapsayan adil ve dengeli bir ödeme planının ortaya konulması gerekmektedir. Konkordatoda adil dağılımı, dengeyi sağlayacak projenin tasdiki gerekir. Somut olayda, alacaklılar arasında ayırım yaratacak şekilde, her bir adi alacaklı için farklı vadelerden başlayıp, farklı taksit sayısı ve miktarında ödeme seçeneklerini içeren proje hazırlamak suretiyle konkordatoda temel ilke olan eşitlik ilkesine aykırı davranılması yerinde olmamıştır.”

Başka bir kararında da², konkordatonun tasdiki için gereken şartların yanı sıra projede iki ilkenin gözetilmesi gerektiği belirtilmiş olup bu ilkeler; konkordatonun kötü niyetle sakatlanmaması ve borçlu tarafından alacaklılardan birine konkordato projesinde öngörülenden fazla olarak yapılan vaatlerin hükümsüz olması ve konkordatonun kötü niyetle sakatlanmaması olarak ifade edilmiştir.

² Yargıtay HGK. 375/620, 14.06.2023.

Bahse konu kararda ‘‘Bu ilkelerden birincisi İİK’nın 308/d maddesinde belirtilen ve borçlu tarafından alacaklılardan birine konkordato projesinde öngörölenden fazla olarak yapılan vaatlerin hükümsüz olmasıdır. Bu düzenleme alacaklılar arasında eşitlik ilkesinin dayanağını oluşturmaktadır³.

Hükümsüzlük için borçlunun alacaklılarından birisini ya da bir kısmını konkordato projesine göre daha iyi konuma getirmeyi taahhüt etmesi gereklidir. Bunun klasik görünümü borçlu tarafından alacaklılarından birine konkordato projesinde öngörölenden fazla veya daha önce ödeme yapılacağı yönündeki vaat şeklinde gerçekleşir. Bu hükmün konuluş nedeni konkordatoda tüm alacaklılara eşit davranılması ve alacaklıları borçlunun mallarından alacaklarını eşit olarak tahsil edebilmelerini teminat altına almaktır⁴. Alacaklılar arasındaki eşitlik ilkesi uyarınca hiçbir alacaklı diğerinin aleyhine öncelik veya ayrıcalık elde edemeyecek, bu şekilde konkordatonun nisabında oyların manipüle edilmesinin önüne geçilmiş olacaktır.’’ denilerek eşitlik ilkesine aykırı bir projenin tasdik edilmeyeceği ifade edilmiştir.

Yargıtay başka bir kararında da⁵ ‘‘konkordato süreci alacaklılar arasında eşitlik ilkesine dayalı olarak yürütülür. Konkordatoda alacaklılar arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın benzer durumda bulunan bütün alacaklıları kapsayan adil ve dengeli bir ödeme planının ortaya konulması ve alacaklıların tatmin edilmesinde de aynı ilkenin gözetilmesi gerekmektedir.’’ ifadeleri ile eşitlik ilkesine aykırılığın konkordato projesinin reddini gerektireceği belirtilmiştir.

Yine bir başka kararında da⁶ ‘‘Konkordato müessesesi, vadesi geldiği halde borçlarını ödeyemeyen veya ödeyememe tehlikesi altında bulunan borçluları hacizlerin veya iflasın ağır sonuçlarından korumak amacıyla getirilmiştir. Böylece borçlunun maddi hukuktan kaynaklanan borçları, mahkemenin gözetimi altında tasfiye edilecek bu

³ Kuru, s. 3818; Üstündağ, Saim: İflas Hukuku (İflas, Konkordato, İptal Davaları), ... 2009, s. 261; Pekcanitez/Erdönmez, s. 159; Altay/Eskiocak, s. 15

⁴ Pekcanitez/Erdönmez, s. 159

⁵ Yargıtay 6.HD. 5312/557, 13.02.2023.

⁶ Yargıtay 6.HD.3850/1354,14.03.2022.

vesileyle hem borçlunun mali durumu düzelecek hem de alacaklılar arasında eşitlik prensibi korunarak alacaklarına kavuşmaları sağlanacaktır.

Öte yandan, konkordato kurumunun en önemli işlevlerinden birisi alacaklılar arasında eşitliği sağlama esasına dayanmasıdır. Böylece borçlunun projesinin tasdik edilmesi halinde proje sorunsuz bir şekilde hayata geçerse alacaklılar aynı oranda tatmin olacak ancak risk ortaya çıkarsa riske de birlikte katlanacaklardır. Eşitlik prensibiyle amaçlanan mutlak eşitlik olmasa da ilkesel olarak bazı alacaklıların ayrıcalıklı görünmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.” belirtilerek konkordatonun amacı açılırken de eşitlik ilkesi açıkça vurgulanmıştır⁷.

Görüldüğü üzere eşitlik ilkesi konkordato yargılamasının temel ilkelerinden biri olmakla birlikte, borçlunun eşitlik ilkesine aykırı davranması ya da projenin eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmesi konkordatonun reddi neticesi doğurmaktadır.

II. BANKALARIN TAKAS VE MAHSUP UYGULAMASI⁸

A. Genel Olarak

Takas aynı cinsten, karşılıklı ve muaccel alacaklar arasında yapılan ve iki alacak arasında daha az olanı ortadan kaldıran, daha çok olanı ise diğer alacak nispetinde azaltan bir işlemdir. Konkordato hukukunda takas ile, konkordato borçlusuna borcu olan ama aynı zamanda konkordato alacaklısı olan kişinin takas hakkını ileri sürmesi anlaşılır. Tıpkı iflasta olduğu gibi, konkordatoda da takasa izin verildiğinden, konkordato talep edenin alacaklısının takas beyanında bulunma şansı vardır.

⁷ Benzer başka bir kararında da “davacının konkordato projesine evet oyu veren kimi alacaklılarla projeden hariç protokol ve benzeri şekilde belgelerle çeşitli anlaşmalar yaptığı, bu durumun alacaklılar arasındaki eşitlik ilkesini ihlali niteliğinde olduğu konkordato talep edenin konkordato projesini tasdik ettirmek için kötü niyetli olarak hareket ettiği gerekçeleriyle davanın reddine karar verilmiştir.” Şeklindeki kararını onayarak konkordato sürecinde eşitlik ilkesine aykırı davranışların konkordatonun reddi sebebi olacağı açıkça belirtilmiştir (Yargıtay 6.HD.1549/1909,18.05.2023).

⁸ Ayrıntılı bilgi için bak. Beril Sönmez, ‘Konkordato Mühletinin Alacaklılar Bakımından Sonuçları Çerçevesinde Takas Ve Mahsup Yasağı’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2024).

Doktrinde takasın, alacaklılara eşit davranma prensibine aykırı olduğu savunulmakla birlikte, takas yasakları ile diğer alacaklıların menfaatinin de büyük ölçüde gözetilmekte olduğu düşünülebilir⁹.

Borca batık olma veya borcunu ödeyememe riskine binaen konkordato müessesesine başvuran borçlunun, gelecekteki ticarî faaliyetinin devam edebilmesi için bir takım düzenlemeler yapılarak, mevcut ticarî faaliyetin borçlu yararına korunması hedeflenmiştir. Esasen borçlu yararına olarak gözüken ve alacaklıları bazı tedbir hükümlerine zorlayan kanun düzenlemeleri, konkordatonun başarıya ulaşması ihtimalinde, alacaklıların da alacaklarına kavuşabilmesinin önünü açarak borçlu ile alacaklılar arasında bir denge kurmaktadır. Zira iflas ihtimali göz önünde bulundurulduğunda, alacaklının konkordato ile alacağına (en azından tamamına) kavuşma ihtimalinin daha yüksek olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Konkordatoya başvuran borçlu ile alacaklıları arasında denge oluşturmaya ve her iki tarafın da menfaatini gözetmeye yönelik yapılan düzenlemelerden birisi ise, alacaklıların takas/mahsup işlemi yapmasının kısıtlanmasıdır.

B. Konkordato Taleplerinde Banka Uygulamaları¹⁰

Konkordato alacaklısının takas/mahsup işlemi yapmasının kısıtlanması, kaynağını 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 294. maddesinin dördüncü fıkrasının yapmış olduğu atıftan almaktadır. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 200 vd. hükümlerinde düzenlenen "takas" hükümleri, İİK. 294/4 madde fıkrasının yapmış olduğu atıf gereği konkordato müessesesi için de uygulama alanı bulmaktadır. Söz konusu madde fıkrası, iflasa ilişkin takas hükümlerine atıf yapmış olsa da konkordato kapsamında yer alan takas da iflasın açılması değil, geçici mühletin ilan edildiği tarih esas alınacaktır.

İİK'nun 200/1.maddesi ile iflasta takas yasakları düzenlenmiş olup konkordatoda da bu hüküm esas alınmaktadır. Buna göre;

⁹ Sönmez (n 8) 19 vd.

¹⁰ Sönmez (n 8) 30 vd.

“Alacaklı alacağını müflisin kendinde olan alacağı ile takas edebilir. Aşağıdaki hallerde takas yapılamaz.

- 1 – Müflisin borçlusu iflas açıldıktan sonra müflisin alacaklısı olursa;
- 2 – Müflisin alacaklısı iflas açıldıktan sonra müflisin veya masanın borçlusu olursa;
- 3 – Alacaklının alacağı hamile muharer bir senede müstenit ise. “ denmektedir

Bu açıklamalar ışığında, konkordato kapsamında takas yapılamayacak durumlar şöyledir;

- Konkordatoya başvuran borçlunun (iflasta müflis) borçlusu, geçici mühletin ilanından sonra konkordato borçlusunun alacaklısı olursa;
- Konkordatoya başvuran borçlunun alacaklısı, geçici mühletin ilanından sonra konkordato borçlusunun borçlusu olursa;
- Alacaklının alacağı hamiline muharrer bir senede müstenit ise; Takas yapılamaz.

Uygulamada ise takas yasakları ile ilgili en büyük sorunu, konkordato alacaklısı bankaların, kendi alacaklarına istinaden, borçlunun kendi bünyelerindeki hesaplarına bloke işlemi uygulamasında görmekteyiz.

Konkordatonun en önemli özelliği; kendisine mühlet verilen şirketin çalışmasına devam etmesi ve bu çalışması karşılığında elde ettiği gelir ile borçlarını ödemesidir. Aynı zamanda, bu süreç içerisinde alacaklılar arasında eşitlik prensibinin de gözetilmesidir¹¹.

Konkordato talep eden borçlunun, konkordato işlemlerini gerçekleştireceği bu süreç içinde, icra ve iflas takiplerine muhatap kılınması ve bir kısım tedbirlerin alınmaması mal varlığının tümüyle elinden çıkmasına yol açabilir. Oysa konkordatoda temel ilke, yukarıda da vurgulandığı üzere, borçlunun malvarlığının başında bulunması ve işletmesini yeniden sağlam bir yapıya kavuşturmasıdır. Çeşitli nedenlerle, nakit döngüsünde ciddi sıkıntılar yaşayan, mali yönden ödeme güclüğü içinde olan ve bu ve benzer sebeplerle konkordato talebinde bulunan borçluların, banka hesaplarındaki nakdi

¹¹ Bu konudaki tartışmalar için bak. Sönmez (n 8) 42 vd.

kullanamaması, hesaplarına gelen paralara bloke konulması, proje kapsamında borçlarını ödemek suretiyle alacaklıların İflas tasfiyesine göre daha iyi bir şekilde ve eşit koşullar altında tatmin etmeye yönelik olan konkordato projesi ile ulaşılması öngörülen hedefe uygun düşmeyeceği gibi konkordatonun temel prensibi olan "alacaklılar arasında eşitlik sağlanması özelliğine" de uymayacağı açıktır.

Banka şubelerinin ise, kendi alacaklarına karşılık takas hakkını kullandıklarından bahisle borçlunun hesaplarına bloke koyması, yukarıda anlatmış olduğumuz konkordatonun amacına, en önemli özelliğine ve ruhuna aykırıdır. Bu nedenle konulmuş olan blokelerin tedbiren kaldırılması gerekmektedir.

Bu sebeple ve özellikle 2004 sayılı İİK 287. maddedeki mahkemenin borçlunun malvarlığının muhafazası için gerekli gördüğü bütün tedbirleri alır düzenlemesi de göz önünde bulundurularak, konkordatonun amacı ile aykırı düşmeyecek olan, borçlu şirketin kendi hesaplarına, geçici mühletin ilan tarihi ve sonrasında gelen paralara bankalarca bloke işleminin uygulanmasının önlenmesi, tedbir kararından sonra gerçekleştirilen bloke işlemlerinin kaldırılmasına ve davacı borçlu şirket tarafından kendisine ödenmesinin talebi halinde, konkordato projesi çerçevesinde ve konkordato komiseri denetiminde kullanımının sağlanması için ihtiyati tedbir kararı verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

III. BANKALARIN TAKAS, MAHSUP VE BLOKE İŞLEMLERİNE İLİŞKİN YARGI KARARLARI

Yukarıda bahsettiğimiz soruna ilişkin yerel mahkemelerce verilen kararlara karşı bir takım Bölge Adliye Mahkemesi tarafından bazı kararlar verilmiştir.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi'nin 2019/1672 E. 2019/1058 K. Sayılı ve 14.06.2019 tarihli ilamında; "Bankanın müşterisinden olan borcu ile bankanın müşteriye olan borcu para borcu olduğundan, şartları varsa banka takas hakkından yararlanabilir (TBK 139). Ancak bu durumda her iki borcun muaccel olması gerekir. Bankanın hapis hakkına dayanarak müşterinin hesabında bulunan para üzerinde hapis hakkı uygulaması İİK 295. madde hükmüne aykırıdır. Hapis hakkı da (23. HD 17.06.2016, 2015- 8717/1691) bir tür rehin hakkı olup, (İİK 23) rehinli alacaklının rehin konusu şeyi muhafaza altına almasının İİK 295. maddesinde yer alan, muhafaza altına

alınmama hükmüne aykırılık oluşturur. Bunun neticesinde, bankanın müşterinin hesabında bulunan paraya hapis hakkı kapsamında bloke koyması, muaccel olmayan alacağı ile takas etmesi tedbiren önlenabilir. Somut olay bu anlamda değerlendirilmeli ve konkordato talep eden borçlunun ticari faaliyetini sürdürmek için kullandığı hesaplarına bloke uygulanması halinde, konkordatonun amacına ulaşmaması ihtimali ortaya çıkarsa bankanın işlemlerinin önlenmesi için İhtiyati tedbir kararı verilebilmelidir. Diğer yandan, konkordato teklif eden borçlunun teklifinin başarıya ulaşmaması halinde İflas tehdidi ile karşı karşıya kalma ihtimali bulunmaktadır. Teklifin amacına ulaşmasını engelleyen işlemlerin, İhtiyati tedbir ile önlenmesi konkordato kurumunun özüne uygun düşmektedir. Geçici mühlet başlığını taşıyan 287/1. Fıkra, mahkemenin konkordato talebi üzerine 286. maddede belirtilen belgelerin eksiksiz olarak mevcut olduğunu tespit ettiğinde derhal geçici mühlet kararı vereceği ve 297’ nci maddenin ikinci fıkrasındaki haller de dahil olmak üzere borçlunun malvarlığının muhafazası için gerekli gördüğü bütün tedbirleri alacağı düzenlenmiştir. Konkordato talebi üzerine, kanunda öngörülme-yen ancak mahkemece verilebilecek ihtiyati tedbirlerin amacı, yukarıda ifade edildiği üzere, konkordato talep eden borçlunun malvarlığını veya işletmenin bütünlüğünün korunması ve konkordatonun amacına ulaşmasının sağlanmasıdır. Açıklanan nedenlerle ve özellikle 2004 sayılı İİK 287. maddedeki mahkemenin borçlunun malvarlığının muhafazası için gerekli gördüğü bütün tedbirleri alır düzenlemesi de göz önünde bulundurularak, konkordatonun amacı ile aykırı düşmeyecek olan, borçlu şirketin kendi hesaplarına, geçici mühletin ilan tarihi ve sonrasında gelen paralara bankalarca bloke işleminin uygulanmasının önlenmesi, tedbir kararından sonra gerçekleştirilen bloke işlemlerinin kaldırılmasına ve davacı borçlu şirket tarafından kendisine ödenmesinin talebi halinde, konkordato projesi çerçevesinde ve konkordato komiseri denetiminde kullanımının sağlanması için ihtiyati tedbir kararı verilmesi gerekirken, buna ilişkin talebin gerekçe belirtilmeksizin reddi doğru kabul edilmemiştir” denilmiştir.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi, 17. Hukuk Dairesi başka bir kararında ise¹²; “...2004 sayılı İİK 287. maddedeki mahkemenin borçlunun malvarlığının muhafazası

¹² İstanbul 17 BAM, 2349/1587, 11.10.2018.

için gerekli gördüğü bütün tedbirleri alır düzenlemesi de göz önünde bulundurularak ,konkordatonun amacı ile aykırı düşmeyecek olan , borçlu şirketlerin kendi hesaplarına , geçici mühletin ilan tarihi ve sonrasında gelecek olan hakediş bedellerinin ve alacaklarının bankalar tarafından kendi alacaklarına mahsup edilmemesi yönünde , hakediş bedellerinin ve alacaklarının konkordato projesi çerçevesinde ve konkordato komiseri denetiminde kullanımının sağlanması için ihtiyati tedbir kararı verilmesi gerekirken buna ilişkin talebin gerekçe belirtilmeksizin reddi doğru kabul edilmemiştir...” denilmektedir.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 45.Hukuk Dairesi 2024/1620Esas, 2024/1371 Karar ve 30.10.2024 tarihli kararında; “Konkordato süreci alacaklılar arasında eşitlik ilkesine dayalı olarak yürütülür. Konkordatoda alacaklılar arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın benzer durumda bulunan bütün alacaklıları kapsayan adil ve dengeli bir ödeme planının ortaya konulması ve alacaklıların tatmin edilmesinde de aynı ilkelerin gözetilmesi gerekir.” Denilerek, “mühletin ilanından sonra borçlunun hesabına para gelmesi halinde, borcun, mühletin ilanından sonra doğduğunun dolayısıyla da bankanın para üzerinde takas hakkını kullanamayacağının kabulü gerekecektir” şeklinde verdiği karar ile Bankaların konkordato sürecinde Borçlunun hesaplarına gelen paralara bloke koymasının eşitlik ilkesine aykırılık teşkil edeceği ve tedbir kararı verilerek engellenmesinin uygun olacağını açıkça belirtilmiştir.

IV. BANKALARIN MÜHLET ÖNCESİ CİRO İLE ALMIŞ OLDUKLARI ÇEK BEDELLERİNİN TAHSİL ETMESİ HUSUSUNUN EŞİTLİK İLKESİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ;

Yine bilindiği üzere ticari hayatta kişiler “müşteri çeki” adı verilen ve kendisinin lehdarı olduğu çekleri, kullanılan kredi teminatı olarak beyaz ciro yoluyla kredi kullandıkları bankaya devretmektedirler.

Temlik edilen (teminat olarak alan), ilgili senetlerin temlik cirosuyla alındığı ve dolayısıyla ilgili senet üzerindeki tüm hakların kendilerine ait olduğu yönünde bir takım tezler öne sürse de, senedin veriliş maksadı ve olayda uygulanan mahsup işlemi olup olmadığı bir bütün olarak ele alındığında, konkordato amacına uygun şekilde teminat

senetlerinin iadesinin istenilebilmektedir. Zira bu yönde uygulamada elde edilen çeşitli mahkeme kararları da bulunmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay bir kararında¹³; "Somut olaya bakıldığında; konkordato talep eden davacı şirket, geçici mühlet kararından evvel ticari hayatta "müşteri çeki" adı verilen ve kendisinin lehdarı olduğu çekleri, kullanılan kredi teminatı olarak beyaz ciro yoluyla davalı bankaya devretmiştir. Çeklerin ileri tarihli çek olarak düzenlendiği dosya kapsamı ile sabittir. Öte yandan, dosyada mübrez çek tevdi bordroları ve her iki tarafın beyanları nazara alındığında uyuşmazlık konusu çeklerin devrinin rehin amacıyla yapıldığı sonucuna varılmaktadır. Az yukarıda açıklanan nedenlerle bankanın rehin cirosu ile hamil olduğu çek nedeniyle hak sahibi olması mümkün değildir. İcra ve İflas Kanunu'nun 294/6. maddesi uyarınca; "Konkordato mühletinin verilmesinden önce, müstakbel bir alacağın devri sözleşmesi yapılmış ve devredilen alacak konkordato mühletinin verilmesinden sonra doğmuş ise, bu devir hükümsüzdür. Çekin temlik cirosu ile devredildiği kabul edilmiş olması halinde davacı şirketin geçici mühletin ilanından önce davalıya ciro ettiği ve mühlet ilanından sonra muaccel olan ileri tarihli çekten kaynaklanan devir, yukarıdaki hüküm uyarınca geçersiz olacaktır. Bu çözüm aynı zamanda konkordato müessesinin ruhuna da uygundur. Bu durumda, gerek temlik cirosu ve gerekse temlik cirosu görünümünde gizli rehin cirosu yoluyla bankaya devredilen çek bedellerinin davalı banka tarafından konkordato talep eden şirket lehine komiserin kontrolünde bulunan hesaba aktarılması gerekirken davacının kredi borcundan mahsup edilmesi doğru olmamıştır. Bütün bu açıklamalar ışığında; mahkemece davaya konu icra takipleri incelenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken aksi düşünce ve yanılıklı gerekçelerle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir." denilerek, gerek temlik cirosu ve gerekse temlik cirosu görünümünde gizli rehin cirosu yoluyla bankaya devredilen çek bedellerinin bankalar

¹³ Yargıtay 6.HD.,1251/1999,11.04.2022. Aynı yönde kararlar için bak. Yargıtay 6. HD.1824/2068, 29.05.2023; 3042/4246, 21.11.2024; Antalya 11 BAM,758/669,30.03.2023; İstanbul 43 BAM, 1357/642,15.06.2023 sayılı kararları.

tarafından konkordato talep eden şirket lehine komiserin kontrolünde bulunan hesaba aktarılması gerektiği açıkça belirtilmiştir.

Konuyu eşitlik ilkesi bağlamında da ele aldığımız zaman bankaların konkordatoya tabi bir adi alacağı, kredi kullanımı amacı ile kendilerine ciro edilmiş olan çekleri tahsil ederek alacaklarına mahsup etmek sureti ile tahsil etmelerinin eşitlik ilkesi ile de bağdaşmayacağı görülmektedir. Zira aksi yöndeki bir görüşün Yargıtay 15. H.D.nin 2021/1209 E., 2021/569 K. ve 02.03.2021 T.sayılı kararında belirtildiği gibi “Konkordato süreci alacaklılar arası eşitlik ilkesine dayalı olarak yürütülür. Konkordato alacaklılar arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın benzer durumda bulunan bütün alacaklıları kapsayan adil ve dengeli bir ödeme planı ve dengeli bir ödeme planı ortaya konulması ve alacaklıların tatmin edilmesinde de aynı ilkeler gözetilmelidir.” konkordatonun ne şekilde yürütüleceğine dair çizilen çerçeveye de aykırı olacağı görülmektedir.

Bununla birlikte Yargıtay HGK vermiş olduğu bir kararında¹⁴ konuya başka bir bakış açısı getirmiştir: “...Dosya kapsamından Akbel Süt ve Süt Ürünleri San. ve Tic. A.Ş. ile davalı Turkland Bank A.Ş. arasında kredi sözleşmesi bulunduğu ve kredi borcu nedeniyle dava konusu çekin davalıya ciro edildiği, çek üzerinde çekin bankaya rehin cirosu ile devredildiğine ilişkin herhangi bir açıklamanın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Dosya kapsamında yer alan ve dava konusu çekin de aralarında yer aldığı çek tevdi bordrosunda; "bankamızca yukarıda dökümü yazılan çekler ve/veya senetler, bedelleri tahsil edildiğinde borcunuza mahsup veya hesabınıza depo edilmek üzere temlik cirosu ile devir ve teslim alınmıştır" şerhi yer almaktadır. Yine dosya kapsamından Akbel Süt ve Süt Ürünleri San. ve Tic. A.Ş. tarafından kullanılan kredilerin ödenmemesi üzerine hesabın kat edildiği, davalı Turkland Bank A.Ş. tarafından alacağın tahsili amacıyla girişimlerde bulunulduğu, bu kapsamda davalı Turkland Bank A.Ş. tarafından dava konusu çek nedeniyle Konya 5. İcra Dairesinin 2015/11315 Esas sayılı dosyası ile hem davacı hem de Akbel Süt ve Süt Ürünleri San. ve Tic. A.Ş. aleyhine kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takip başlatıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği üzere çek

¹⁴ Yargıtay HGK., 589/212, 24.04.2024.

üzerine yapılan görünüşte temlik cirosunun gizli (örtülü) rehin cirosu mu yoksa teminat amacıyla inançlı temlik cirosu mu olduğu hususunun tam olarak belirlenememesi hâlinde uygulamada genellikle hangi işlemin tercih edilmekte olduğuna ağırlık verilerek karara varmak gerekir. Bankacılık uygulamasında da kambiyo senedi üzerinde tam bir hak sağlaması ve alacağın rehne göre daha kolay elde edilmesi sebebiyle teminat amacıyla inançlı temlik cirosu tercih edilmektedir. Dolayısıyla dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerden dava konusu çekin de gizli (örtülü) rehin cirosuyla değil, teminat amacıyla inançlı temlik cirosu ile devredildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla dava konusu çekin çek tevdi bordrosu ile dava dışı Akbel Süt ve Süt Ürünleri San. ve Tic. A.Ş'nin kredi borcuna teminat olarak alınmasının tek başına rehin cirosuna meydan vermeyeceği gözetildiğinde davalı Turkland Bank A.Ş'nin dava konusu çeki teminat amacıyla inançlı temlik cirosuyla devrılarak meşru hamil olduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla davacının (düzenleyenin) cironun tarafları arasındaki inanç anlaşmasına konu olan teminat hususunu da eldeki davada ileri sürmesine imkân bulunmamaktadır. O hâlde çekin görünüşte temlik cirosu ile devredilmesine rağmen taraflar arasındaki özel anlaşmalara göre rehin cirosuyla devredildiğine ilişkin iddianın da davacı tarafından ispatlanamadığı, dolayısıyla çeki inançlı temlik cirosu ile alan davalı Turkland Bank A.Ş'nin meşru hamil olduğu gerekçesiyle verilen direnme kararı usul ve yasaya uygundur...” diyerek yapılan temlik işleminin geçerli olduğuna karar vermiştir.

Bu durumda konkordato Mahkemesince bankaya çekin teslimine ilişkin evrakın ve çekin önlü arkalı görüntüsünün getirtilerek yapılan cironun niteliği belirlenmeli ve gerekli tedbir kararlarının bu çerçevede verilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.